

УДК 336.7

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Зарічна Надія Зіновіївна

*кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та фінансів
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя*

Zarichna Nadiia

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the
Department of Economics and Finance*

Ternopil Ivan Puluji National Technical University

ORCID: 0000-0002-8844-5519

DOI: 10.25313/2520-2294-2024-1-9596

АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ФІНАНСОВОГО ЦЕНТРУ

ANALYSIS OF THE FINANCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF FORMING THE INTERNATIONAL FINANCIAL CENTER

Анотація. Вступ. В умовах повномасштабної війни деструктивний вплив зростаючої кількості викликів і загроз фінансово-економічному розвитку країни зумовлює необхідність постійного моніторингу його показників, що є основою для дослідження умов формування міжнародного фінансового центру в Україні.

Метою статті є аналіз сучасних реалій макроекономічного і соціального розвитку України в умовах війни, дослідження трендів функціонування фінансового та фондового ринків, національної банківської системи й ринку небанківських фінансових послуг для виявлення тенденцій фінансово-економічного розвитку України в контексті формування міжнародного фінансового центру; ідентифікації ключових проблем та виділені перспективних напрямків відновлення економіки та вдосконалення національного фінансового ринку.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є статистичні й аналітичні дані Національного банку України, Національної комісії, що здійснювала державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг та Міністерства фінансів. Методологічну базу дослідження становлять методи схематичного й графічного аналізу, табличної систематизації.

Результати. У статті розглянуто проєкт Національної економічної стратегії до 2030 року щодо створення в Україні міжнародного фінансового центру, досліджено склад потенційних учасників та цільову модель об'єднання. Проаналізовано та дано об'єктивну оцінку макроекономічному становищу України і соціальних показників у період дії воєнного стану, розвитку національного фінансового сектору, банківської системи України, ринку небанківських фінансових послуг та фондового ринку. З'ясовано, що повномасштабне військове вторгнення призвело до глибоких структурних змін в динаміці розвитку України: падіння ВВП, зростання імпортозалежності країни, зниження обсягів фінансування інноваційної діяльності та прямих іноземних інвестицій, зростання державного боргу та дефіциту бюджету. Досліджено тенденції розвитку національної банківської системи за основними показниками визначеними НБУ, охарактеризовано зміни у Податковому кодексі щодо оподаткування надприбутку банків. Оцінено тренди розвитку учасників небанківського фінансового ринку, а саме показники діяльності фінансових компаній і лізингодавців, ломбардів, кредитних спілок та страхових компаній. Визначено стан функціонування фондового ринку України в мілітаристській економіці, досліджено його основні показники діяльності: обсяги торгів за фінансовими інструментами, обсяги біржових контрактів з цінними паперами на організованих і вторинних ринках. Охарактеризовано соціальну складову розвитку країни у розрізі основних індикаторів соціально-економічного стану. Виділено основні проблемні аспекти фінансово-економічного становища України та запропоновано перспективні напрями щодо відновлення економіки та розвитку національного фінансового ринку в контексті формування міжнародного фінансового центру.

Перспективи. У процесі дослідження нам вдалося проаналізувати макроекономічне підґрунтя розвитку національного фінансового ринку, виявити основні проблеми фінансово-економічного становища України та визначити комплекс заходів щодо його покращення. Перспективою подальших наукових досліджень є експериментальна перевірка ефек-

тивності запропонованих заходів з метою створення та забезпечення умов для формування міжнародного фінансового центру в Україні.

Ключові слова: фінансовий ринок, економіка, банківська система України, ринок небанківських фінансових послуг, фондовий ринок, соціальний розвиток.

Summary. Introduction. In the conditions of a full-scale war, the destructive influence increases the number of challenges and threats to the country's financial and economic development, which necessitates the necessary ongoing monitoring of its indicators, which is the basis for the study of the conditions for the formation of an international financial center in Ukraine.

Purpose. The purpose of the article is to analyze the current realities of the macroeconomic and social development of Ukraine in the conditions of war, to study trends in the functioning of financial and stock markets, the national banking system, and the market of non-banking financial services to identify trends in the financial and economic development of Ukraine in the context of the formation of an international financial center; identification of key problems and selected promising directions for economic recovery and improvement of the national financial market.

Materials and methods. The research materials are statistical and analytical data of the National Bank of Ukraine, the National Commission that carried out state regulation of financial services markets, and the Ministry of Finance. The methodological basis of the research is the methods of schematic and graphic analysis, tabular systematisation.

Results. The article examines the National Economic Strategy project until 2030 regarding the creation of an international financial center in Ukraine, the composition of potential participants, and the target model of the association. An objective assessment of Ukraine's macroeconomic situation and social indicators during martial law, the development of the national financial sector, the banking system of Ukraine, the market of non-banking financial services, and the stock market was analyzed and given. The author found that the full-scale military invasion led to big structural changes in the dynamics of Ukraine's development: a fall in GDP, an increase in the country's import dependence, a decrease in the amount of financing of innovative activities and direct foreign investments, an increase in public debt and a budget deficit. The article studies the development trends of the national banking system concerning the main indicators determined by the NBU. It characterizes the changes in the tax code regarding the taxation of banks' surplus profits. It evaluates the development trends of participants in the non-banking financial market, namely indicators of the activity of financial companies and lessors, pawnshops, credit unions, and insurance companies. The author determines the functioning state of Ukraine's stock market in the militarist economy and investigates its main indicators of activity: volumes of trades for financial instruments and volumes of exchange contracts with securities on organized and secondary markets. The article characterizes the social component of the country's development in terms of the main indicators of the socio-economic state. The author highlights the main problems of Ukraine's financial and economic situation, proposing promising directions for the recovery of the economy and the development of the national financial market in the context of forming an international financial center.

Discussion. In the study, we managed to analyze the macroeconomic background of the development of the national financial market, identify the main problems of Ukraine's financial and economic situation, and expand the set of measures to improve it. The perspective of further scientific research is an experimental verification of the effectiveness of the proposed measures to create and ensure the conditions for forming an international financial center in Ukraine.

Key words: financial market, economy, Ukraine's banking system, market of non-banking financial services, stock market, social development.

Постановка проблеми. Пошук нових шляхів підвищення конкурентоспроможності національного фінансового ринку та його імплементації в міжнародне фінансове середовище спонукає до інтенсифікації процесів мережевої взаємодії не лише з фінансовими посередниками, а й представниками органів влади, бізнесу та громадських організацій. Результативність мережевої взаємодії суб'єктів фінансово-економічної діяльності та представників громади зростає за рахунок організації інтеграційних процесів в межах фінансових об'єднань, саме тому актуальності набуває дослідження фінансово-економічних умов для формування міжнародного фінансового центру в Україні як способу інтеграції в глобальне фінансове середовище.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади функціонування національного фінансового ринку розглянуті в роботах багатьох

вчених [1–3], проте віддаючи належне наявним науковим розробкам, слід зауважити, що недостатньо дослідженими залишаються фінансово-економічні аспекти формування міжнародного фінансового центру на фінансовому ринку України, що і зумовило вибір теми наукового дослідження.

Метою статті є аналіз сучасних реалій макро-економічного і соціального розвитку України в умовах війни, дослідження трендів функціонування фінансового та фондового ринків, національної банківської системи й ринку небанківських фінансових послуг для виявлення тенденцій фінансово-економічного розвитку України в контексті формування міжнародного фінансового центру; ідентифікації ключових проблем та виділені перспективних напрямків відновлення економіки та вдосконалення національного фінансового ринку.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні, як ніколи, український фінансовий ринок потребує трансформації, адже після повномасштабного вторгнення Росії, цей сектор економіки зазнав негативного впливу як наслідок призупинено процедури формування Українського міжнародного фінансового центру (мережевого фінансового об'єднання) в рамках проєкту Національної економічної стратегії до 2030 року.

Український міжнародний фінансовий центр (УМФЦ) мав розпочати свою роботу наприкінці 2023 року, проте прийняття Закону про особливості діяльності фінансового сектору в зв'язку з введенням воєнного стану повністю зруйнувало намічені плани. В рамках розробленого проєкту, УМФЦ мав бути інтегрованою структурою, ядро якого формували б наступні складові: консультаційна рада, бюро зв'язків з інвесторами, арбітражний центр, універсальна біржа та фінансово-інфраструктурний холдинг. В основу створення УМФЦ було покладено ідею оншорного регіонального центру ринків капіталу та товарних ринків, а цільовою моделлю виступав фінансовий холдинг для здійснення торгів і розрахунково-клірингової діяльності. У 2024–2025 рр. планувалося первинне публічне розміщення акцій (ІРО) Національного Інвестиційного фонду, АТ «Укрзалізниця», АТ «Укрпошта», енергокомпаній, Національного аграрного фонду, інших компаній [4]. Проте усі цілі та плани зруйнувала війна, а їх реалізацію відтерміновано на невідомий період.

Проте деякі напрацювання таки зроблено, зокрема на законодавчому рівні — прийнято Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг» (Закон СПЛІТ) і Закон про деривативи; на орга-

нізаційному рівні — створено єдиний регуляторний центр для учасників фінансово-банківського сектору.

Аналізуючи світовий досвід створення та функціонування фінансово-кредитних об'єднань (фінансових центрів, холдингів, кластерів або іншого типу фінструктур), можна виділити групу факторів, які сприяють їх розвитку і забезпечують успішність: розвинений ринок цінних паперів, надійний банківський сектор, нормативно-правова база, високий рівень фінансово-економічного розвитку ринку фінансових послуг та соціальної сфери. Розвиток усіх зазначених секторів економіки в комплексі (одночасно), сприяє формуванню сприятливих умов для створення та функціонування фінансових об'єднань, а також для розвитку фінансового ринку, підвищення його конкурентоспроможності з метою ефективного забезпечення економічних процесів в країні.

Пропонуємо дослідити й дати об'єктивну оцінку макроекономічному підґрунтя розвитку фінансового сектору, банківської системи України, ринку небанківських фінансових послуг та фондового ринку; проаналізувати загальні показники розвитку соціальних процесів у країні в період воєнного стану для виявлення тенденцій фінансово-економічного розвитку України в контексті створення міжнародного фінансового центру задекларованого у Національній економічній стратегії до 2030 року.

Як бачимо у табл. 1, показники макроекономічного розвитку України за 2020–2023 рр. демонструють негативну тенденцію, яка прослідковується за всіма досліджуваними критеріями. Проте порівняно з показниками за 2023 рік (після повномасштабного вторгнення країни-агресора) спостерігається поступове відновлення економіки

Таблиця 1

Основні показники економічного розвитку України за 2020–2023 рр.

№ з/п	Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік
1	ВВП у фактичних цінах, млн. грн.	4 194 102	5 459 574	5 191 028	5 450 578*
2	Індекс інфляції (або ІСЦ), %	100,5	110,0	126,6	105,1
3	Обсяги реалізованої промислової продукції (товарів послуг), млн. грн.	2 479 337	3 584 251	2 813 790	2 516 338*
4	Експорт товарів, млн. грн.	1 637 399	2 224 704	1 840 563	1 496 378*
5	Імпорт товарів, млн. грн.	-1 681 526	-2 286 067	-2 712 325	-2 918 363*
6	Інвестиції в основний капітал, млн. грн.	508 217	673 899	409 660	532 558*
7	Витрати на інновації промислових підприємств, млн. грн.	14 406	13 942	11 095	10 023*
8	Обсяги ІІІ в Україну, млн. дол США	-868	6 687	1 152	1 179
9	Дефіцит бюджету, млн. грн.	223 944	166 908	911 827	1 262 342
10	Державний борг, млн. грн.	2 551 936	2 671 828	4 071 683	5 122 493

* дані уточнюються і не є остаточними

Джерело: узагальнено автором на основі [5–6]

та її повернення до показників 2020 року, зокрема таку динаміку показує ВВП. Негативним явищем, яке з року в рік спостерігається в економіці України є збільшення дефіциту бюджету і нарощення державного боргу, останній показник зріс майже у 2 рази в порівнянні до 2020 року.

Забезпечення економічного зростання країни не можливе в період дії воєнного стану, а потребує негайного закінчення війни та соціально-економічних реформ, спрямованих на зміну економічних механізмів та моделей розвитку вітчизняної економіки. За таких умов Україна має шанс подолати вплив економічної рецесії і забезпечити стійкість до нових кризових явищ глобального фінансово-економічного середовища.

Функціонування фінансового ринку в Україні характерне випереджаючим розвитком банківського сектору, що свідчить про адаптацію фінансових посередників до умов невизначеності в період війни. Незважаючи на щорічне зменшення кількості банків, як вітчизняних, так і з іноземним капіталом, спостерігаємо нарощення обсягів активів та капіталу банків на 32% і 36% відповідно до показників 2020 року. Розмір кредитного портфеля без урахування сформованих резервів перебуває майже на одному рівні протягом останніх трьох років, проте за підсумками 2023 року цей показник найнижчий — 1 005 млрд. грн. Сукупний обсяг зобов'язань (обсяги залучених від фізичних та юридичних осіб коштів) українських банків у 2023 р. зріс на 10% і на кінець поточного року становив 2 354 млрд. грн, відносно показника 2020 року — на 32%, що у грошовому еквіваленті складає 740,4 млн. грн (див. табл. 2).

Показники рентабельності активів та капіталу є найвищими за досліджуваний період, що відображає якісну внутрішню політику банків, професіоналізм їхніх менеджерів утримувати оптимальну структуру активів і пасивів з погляду доходів і витрат; ефективність використання власного капіталу (норму прибутку). Більшість банків в Україні

мають достатній капітал, а банківська система загалом — високий запас міцності. Про це свідчать результати оцінки стійкості щодо банківських установ, оприлюднені Національним банком України у щорічному звіті [7].

За підсумками 11 місяців 2023 року, банки України продемонстрували найвищий показник фінансового результату в історії — 130 млрд. грн. прибутку (у 2022 р. — 22 млрд. грн, що майже у 6 разів більше), основним фактором прибутковості сектору було зростання процентних доходів через високу процентну маржу, передусім від високоліквідних активів, і дуже помірні витрати на формування резервів (рис. 1).

З огляду на це, з грудня 2023 року почали діяти зміни у Податковому кодексі, згідного яких оподаткування надприбутку банків за результатами 2023 року буде здійснено за ставкою 50%; починаючи з 2024 року базова ставка податку на прибуток становитиме 25%.

Прибуток є одним із основних фінансових показників, який характеризує якість роботи усєї банківської системи, є базою для прогнозування етапів розвитку та вдосконалення функціонування системи загалом, тому цей показник потрібно завжди контролювати та підтримувати на достатньому рівні. Як видно на рис. 1, значення показника прибутку з 2020 року зростало поступово, так само як статті доходів і витрат, проте у 2022 р. динаміка змінилася — різко збільшилися витрати, а показник прибутковості характеризувався негативною тенденцією. Враховуючи те, що процес управління доходами і витратами є доволі складним, мета якого полягає у збільшенні рівня доходів та зменшенні витрат, банкам все ж таки вдалося пристосуватися до умов воєнного стану та стабілізувати роботу фінансових установ.

Підсумовуючи результати аналізу основних показників діяльності банківської системи України впродовж 2020–2023 рр., можна відзначити позитивну динаміку по всіх показниках, проте неста-

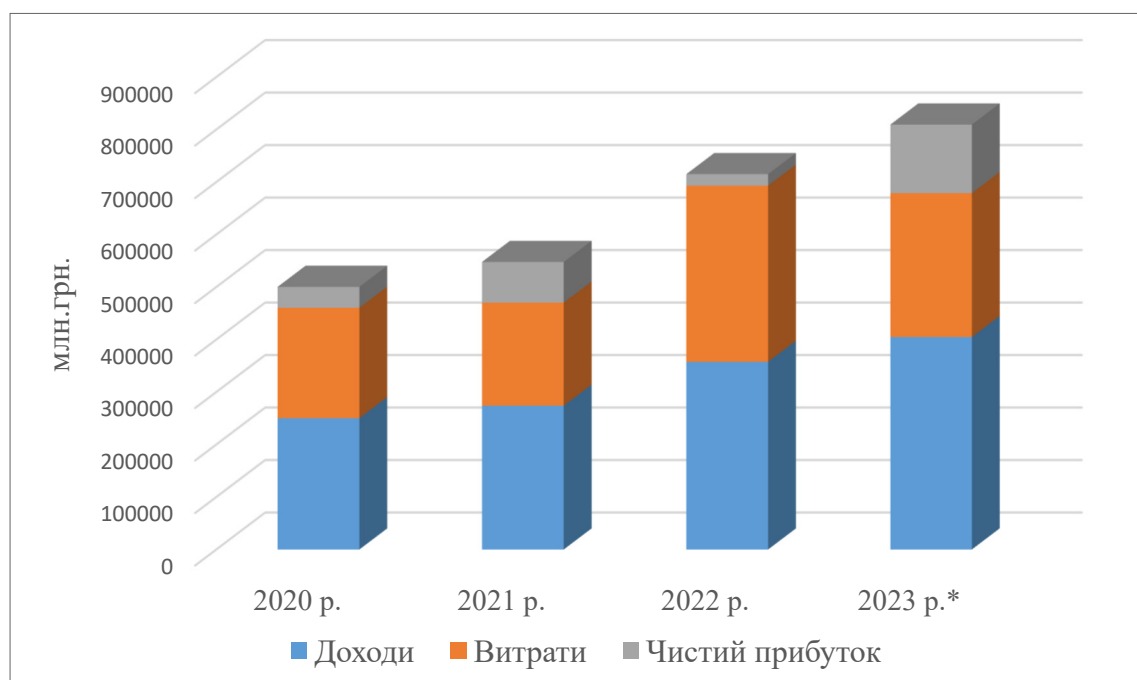
Таблиця 2

Основні показники діяльності банків України за 2020–2023 рр.

№ пп	Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік
1	Кількість діючих банків, од.	73	71	67	63
	з них з іноземним капіталом, од.	33	33	30	28
	з них з 100% іноземним капіталом, од.	23	23	22	20
2	Активи, млн. грн.	1 822 841	2 053 232	2 351 678	2 679 459
3	Кредити надані клієнтам, млн.грн.	960 597	1 065 347	1 036 213	1 004 990
4	Капітал, млн. грн.	209 460	255 514	215 840	325 643
5	Зобов'язання банків, млн. грн	1 613 381	1 797 718	2 135 838	2 353 816
6	Рентабельність активів, %	2,44	4,09	1,04	5,85
7	Рентабельність капіталу, %	19,22	35,08	9,68	55,83

* дані за січень-листопад 2023 р.

Джерело: узагальнено авторами на основі [7]

* дані за січень-листопад 2023 р.

Рис. 1. Доходи та витрати банків України за 2020–2023 рр.

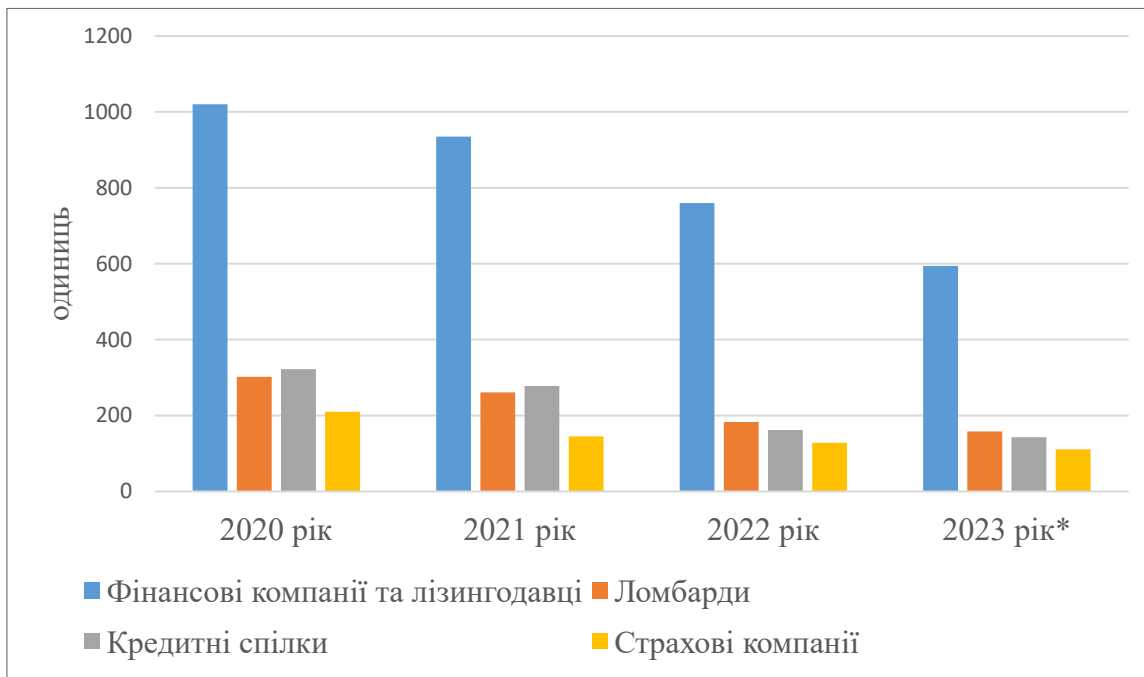
Джерело: складено автором на основі [8]

більша економічна та політична ситуація в країні не дає змоги кардинально підвищити ефективність банківської системи в цілому через невизначеність спричинену війною.

У 2020 році Національний банк України отримав повноваження з регулювання ринку небанківських фінансових послуг — страховиків, фінансових компаній, лізингодавців, кредитних спілок та ломбардів — з того часу і триває його трансформація. Протягом даного періоду кількість учасників скоротилася у 2 рази, проте якісний склад покращився, частка небанківського фінансового ринку в активах фінансових установ країни, станом на листопад 2023 року, складає 11%. Ця частка може бути в рази більшою, адже глобальний ринок «небанків», за даними Financial Stability Board, швидко зростає і сягає близько 50% фінансової системи [9]. Структурні зміни з реформування українських «небанків» розпочалися з 2024 року, зокрема набувають чинності закони про фінансові послуги, про страхування та про кредитні спілки. У 2022 році структура ринку надавачів небанківських фінансових послуг зазнала значних змін, ще до початку повномасштабної війни на ринку з'явилися 25 установ (1 ломбард, 1 страхова компанія, 1 кредитна спілка, 2 лізингові та 20 фінансових компаній). За цей період було зареєстровано лише одну фінансову компанію, а впродовж року припинило свою діяльність більше 400 установ, переважно фінансові компанії, кредитні спілки та ломбарди. З 2020 року до жовтня 2023 року кількість ризикових страховиків скоротилася майже удвічі: з 210 до 111 (рис. 2).

Проте зменшення загальної кількості установ не вплинуло на обсяги активів — їх зростання за 2023 рік спостерігалось в усіх видах небанківських фінансових установ, крім кредитних спілок та ломбардів. У III кварталі обсяги активів надавачів небанківських фінансових послуг збільшилися на 5,2%. Активи зростали в усіх сегментах ринку, однак найшвидше — у фінансових компаній. Частка «небанків» в активах національної фінансової системи станом на листопад 2023 року збільшилася до 11,1%. Доходи фінансових учасників характеризуються позитивною динамікою, фінансові компанії демонструються високою прибутковістю; доходи ломбардів та кредитних спілок повільно зростали, що дало змогу отримати прибуток та поліпшити показники рентабельності (рис. 3).

Фондовий ринок є одним з найважливіших елементів національної фінансової системи, завдання держави та уряду, за допомогою різних інструментів, дбати про його стабільність та розвиток. За даними Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку станом на листопад 2023 року, загальний обсяг випуску емісійних цінних паперів становив 102,85 млрд. грн, що майже у два рази більше за результати 2022 р. — 57,45 млрд. грн та близько варіює з довоєнними значеннями. Позитивна тенденція спостерігається і по обсягах випуску інших видів цінних паперів, зокрема лише за рік у 6 разів збільшено випуск облігацій підприємств з 2,03 млрд. грн до 12,7 млрд. грн. За даними наведеними в звіті за листопад 2023

*дані за січень-жовтень 2023 р.

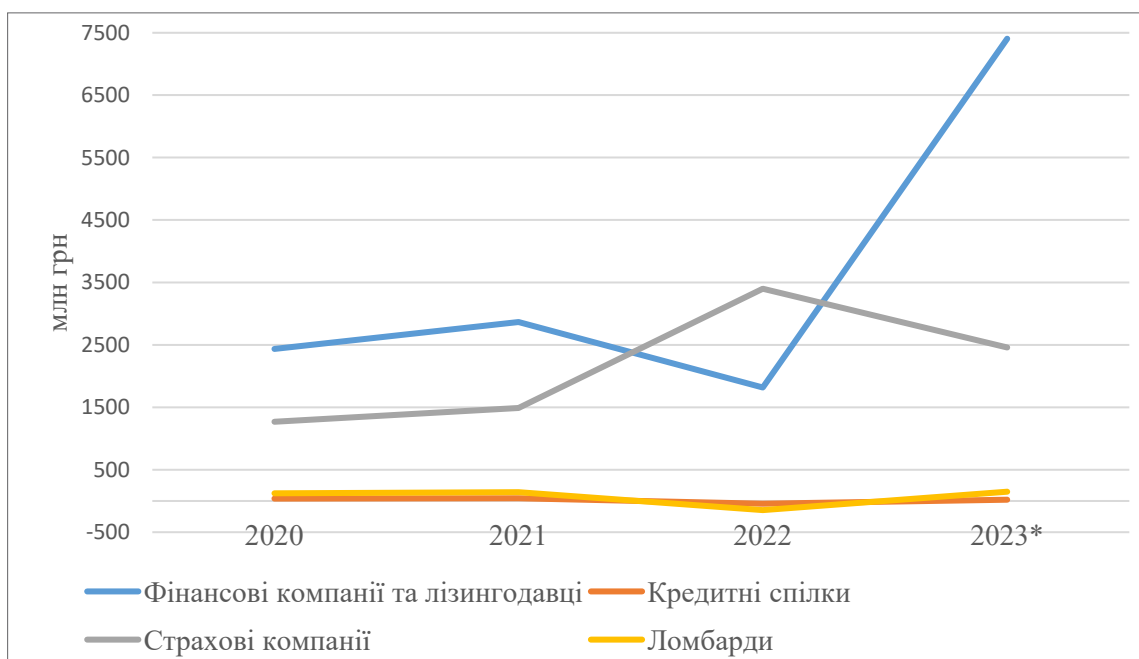
Рис. 2. Кількість учасників ринку небанківських фінансових послуг у 2020–2023 рр.

Джерело: складено автором на основі [7]

року простежується тенденція до зростання обсягів випуску інвестиційних сертифікатів з 5,05 млрд. грн — у 2020 році до 29,2 млрд. грн у — 2023 році. (табл. 3) [10].

За результатами торгів на організованих ринках капіталу станом на листопад 2023 року обсяг торгів фінансовими інструментами близько

397 млрд. грн, а обсяг правочинів з ОВДП номінованими в іноземній валюті на організованих ринках капіталу становив 1,7 млрд. доларів США та 89,7 млн. євро. Отже, за результатами діяльності операторів організованих ринків капіталу станом на листопад 2023 року можна зробити висновок про нарощення обсягу торгів фінансовими

*дані за січень-жовтень 2023 р.

Рис. 3. Чистий фінансовий результат надавачів небанківських фінансових послуг

Джерело: складено автором на основі [7]

Таблиця 3

Обсяги торгів на ринку цінних паперів за інструментами, млрд. грн.

Вид цінних паперів	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік*
Акції	32,98	42,88	35,05	41,1
Облігації підприємств	32,95	9,98	2,03	12,7
Облігації місцевих позик	3,9	1,1	-	1,1
Інвестиційні сертифікати	5,05	7,53	1,37	29,2
Інші	38,52	50,9	19,0	18,75
УСЬОГО	113,4	112,39	57,45	102,85

* дані за січень-листопад 2023 р.

Джерело: узагальнено автором на основі [10]

інструментами та обсягу торгів поза організованим ринком капіталів (на вторинному ринку) (рис. 4).

Головним завданням ринку цінних паперів є забезпечення умов для залучення в країну інвестицій, проте на сьогодні він не функціонує на повну потужність, не лише через дію воєнного стану, а й низьку обізнаність і популяризацію торгів на фондових біржах серед населення; нестачею ліквідних цінних паперів, що перебувають в обігу на біржовому ринку, який зумовлює низьку активність їх використання як інструменту ліквідної застави.

Соціальна складова сталості розвитку відображає якість життя населення і зорієнтована на збереження стабільності соціальних систем. Важливим аспектом цього підходу є можливість реалізувати себе (робоче місце), справедливий розподіл благ між членами суспільства (заробітна плата, соціальна допомога) та отримання відповідної винагороди за виконану роботу (розмір заробітної плати чи соціальної допомоги). На основі зазна-

чених аспектів стабільного соціального розвитку визначимо та згрупуємо індикатори, які найточніше характеризують сучасний стан соціальної сфери України (табл. 4).

Вітчизняний ринок праці в Україні потребує систематичної державної підтримки; так, найвищий рівень безробіття впродовж досліджуваного періоду зафіксовано у 2020 р. — 459,2 тис. осіб. Уже в 2023 р. цей показник зменшився у 5 разів, проте це пояснюється не ефективною роботою державних центрів зайнятості чи збільшенням кількості робочих місць, така ситуація пояснюється відтоком робочої сили за кордон через повномасштабне вторгнення. За прогнозом НБУ, рівень безробіття поступово скорочуватиметься: до 16,9% і 14,4% у 2024 та 2025 роках [12]. Цьому насамперед сприятиме відновлення економічної активності та повернення людей в Україну.

Розмір середньомісячної номінальної заробітної плати впродовж 2020–2022 років не змінювався,

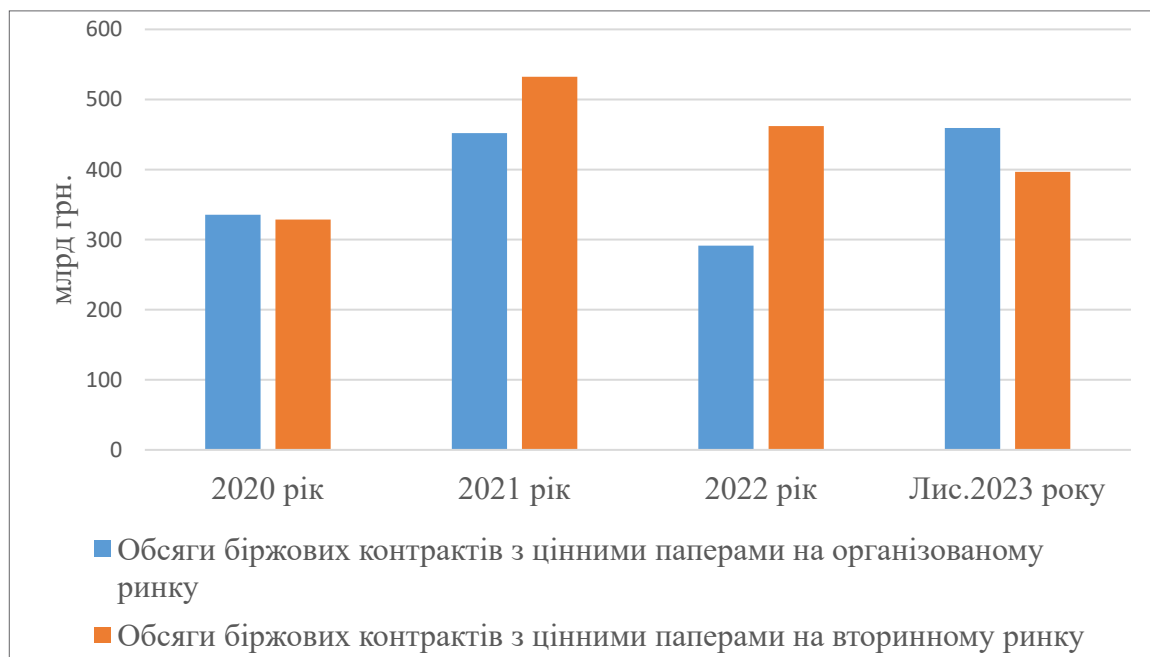

Рис. 4. Обсяги торгів на ринку цінних паперів
Джерело: складено автором на основі [10]

Таблиця 4

Закономірності соціального розвитку України протягом 2020–2023 рр.

№ пп	Індикатор	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік
1	Кількість зареєстрованих безробітних, тис. осіб	459,2	295,0	186,5	91,6
2	Розмір середньомісячної номінальної заробітної плати, грн.	14179	14016	14859	18527
3	Розмір прожиткового мінімуму (загальний показник), грн.	2189	2393	2589	2589

Джерело: узагальнено автором на основі [11]

залишався приблизно на одному й тому ж рівні, його зростання відбулося вже у 2023 р. одразу на 20% і в грошовому еквіваленті склав 18527 грн. Проте даний індикатор узагальнює ситуацію по всій країні, не враховуючи диспропорцій в економічному розвитку регіонів. У наступному році середньомісячна заробітна плата працівників, бруто (до відрахування податків) становитиме 21809 грн, у 2025 році показник зросте до 25732 грн, а у 2026 р. — до 30260 грн. Про це свідчать схвалені Кабінетом міністрів основні прогностичні макропоказники економічного і соціального розвитку України на 2024–2026 роки [13]. Як видно з табл. 4, розмір прожиткового мінімуму перебуває майже на одному рівні, тому позитивну динаміку зростання розміру даного показника не можна враховувати об'єктивно, варто лише зазначити, що з 01.01.2024 року він складає 2920 грн. Аналізування сучасного стану розвитку соціальної сфери свідчить, що в Україні необхідні негайні трансформаційні зрушення соціального характеру, а саме підвищення рівня прожиткового мінімуму до рівня країн Європейського союзу.

Підсумовуючи результати досліджень фінансово-економічних умов створення фінансового центру в Україні можна зробити наступні висновки:

1. Аналіз тенденцій макроекономічного розвитку України протягом 2020–2023 рр. свідчить про структурні економічні проблеми в розвитку держави. Ключовими викликами для нинішньої економіки України є падіння виробництва, переважання імпорту над експортом, зниження витрат на інноваційну діяльність, зростання державного боргу. Інвестиційний розвиток країни зменшився у шість разів в порівнянні з 2020 роком зважаючи на воєнні ризики, брак трудових ресурсів (чоловіча частина працездатного населення залучена до лав ЗСУ), енергетичного терору, проблем з логістики.

2. Функціонування вітчизняного фінансового ринку характерне випереджаючим розвитком банківського сектору, що доводять його фінансові показники. Спостерігається непродуктивне нарощення грошей у банківській системі, проте критична нестача ліквідних активів у сфері державних фінансів та реальному секторі економіки. Ринок небанківських фінансових послуг характеризується зниженням кількості учасників, проте

спостерігається нарощення активів та зростання показників прибутковості.

3. Фондовий ринок в Україні наразі не функціонує на повну потужність, що підтверджують результати проведеного дослідження. Незважаючи на наявність бірж та регуляторів, національний фондовий ринок не забезпечує головну свою функцію — залучення капіталу у реальний сектор економіки.

4. Країні потрібна потужна державна політика підтримки сфери зайнятості, яка має ґрунтуватися на створенні нових робочих місць в державному секторі, стимулюванні започаткування власного бізнесу, розвитку та модернізації інфраструктури; пріоритетним має бути бізнес, що працює в об'єктивній сфері.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Не зважаючи на фінансово-економічні проблеми та безпекові загрози пов'язані з повномасштабною війною, Україна намагається дотримуватися поставлених цілей та розвивати національний фінансовий ринок. Реформи залишаються на першому місці, а зусилля спрямовані на забезпечення стабільності й надійності фінансової системи з метою створення в країні міжнародного фінансового центру. З огляду на це, виділимо перспективні напрямки відновлення економіки та розвитку національного фінансового ринку реалізацією яких треба займатися вже сьогодні:

1. Масштабне відновлення промислового виробництва та створення нових робочих місць як основи макроекономічної і фінансової стабільності країни;

2. Державна політика з підтримки зайнятості, зокрема започаткування власної справи, створення нових вакансій в держструктурах; розробка державних програм по працевлаштуванню;

3. Зміна ролі монетарної політики держави в напрямку підтримки економічного зростання за рахунок банківського потенціалу країни;

4. Виважена державна фінансова політика — ефективний розподіл та перерозподіл фінансових активів між секторами економіки, а саме в нові виробничі об'єкти задля економічного відтворення та з метою формування мультиплікативного ефекту.

5. Раціональне використання коштів міжнародних грантів, позик і допомоги міжнарод-

них фінансово-кредитних організацій та країн-партнерів; залучення вище перерахованих суб'єктів до створення спільних мережових фінансових та промислових об'єднань в пріоритетних секторах економіки.

6. Стимулювання залучення коштів банків в державні цінні папери (ОВДП) шляхом коригування процентної політики.

7. Посилення ролі державних банків у державних цільових програмах соціально-економічного розвитку (зокрема у програмах з підтримки й розвитку релокованих підприємств; підприємств, які виготовляють продукцію імпортозаміщення).

8. Вдосконалення законодавчої бази, зокрема ухвалення законопроекту № 9667-1 спрямованого на зміцнення стійкості системи гарантування вкладів фізичних осіб; виділення підходів до оподаткування операцій з віртуальними активами для активізації профільного закону і регулювання цього сегмента фінансового ринку в цілому.

9. Національному банку України впровадити відтерміновані та нові регуляторні вимоги до ді-

яльності фінустанов, запровадити норми та регуляторні вимоги ЄС для банків, удосконалити регулювання та нагляд у небанківському фінансовому секторі, забезпечити прозорість діяльності та звітності учасників фінансового сектору.

10. Підвищення фінансової грамотності населення.

Таким чином, національний фінансовий ринок в умовах війни зіткнувся з найбільшими труднощами, які призвели до суттєвих втрат та призупинення дії проєкту Національної економічної стратегії до 2030 року. Водночас фінансова система продемонструвала свою незламність і стійкість та змогла втриматися у перші дні війни, швидко адаптуватися до воєнного стану й продовжила розвиток економіки. З огляду на це, вважаємо, що припинення війни, злагоджена політика та об'єднання зусиль держави, бізнесу й фінансово-кредитних установ, проведення реформ зуміють реалізувати поставлені цілі Національної економічної стратегії до 2030 року та створити в Україні фінансовий центр.

Література

1. Гатаулліна Е.І. Проблематика розвитку фінансового ринку України. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-21>.
2. Татарин Н., Половко Д. Фінансовий ринок України: аналіз сучасного стану, загрози, проблеми і перспективи. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 4 (83). URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/42637/2/GEJ_2023v83n4_Tataryn_N-Financial_market_of_Ukraine_78-88.pdf (дата звернення: 16.01.2024).
3. Щербань Д. А., Онищенко В. М., Яріш О. В. Розвиток фінансового ринку України в умовах євроінтеграції. *Наукові роботи студентів (ННІДО ФБС)*. 2022. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/11986> (дата звернення: 16.01.2024).
4. *Український міжнародний фінансовий центр*. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2021/01/uifc-concept-for-stu-jan20.pdf> (дата звернення: 16.01.2024).
5. Економіка України. *Мінфін*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/> (дата звернення: 23.01.2024).
6. Державні фінанси. *Мінфін*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/> (дата звернення: 23.01.2024).
7. Наглядова статистика. *НБУ*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1> (дата звернення: 23.01.2024).
8. Доходи та витрати банків України. *НБУ*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1> (дата звернення: 23.01.2024).
9. Рожкова К. Чотири кроки до нового ринку небанківських фінпослуг. *Економічна правда*. 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/11/16/706676/> (дата звернення: 23.01.2024).
10. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку. *Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку*. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/> (дата звернення: 23.01.2024).
11. Праця та зарплата. *Мінфін*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/wagemin/> (дата звернення: 26.01.2024).
12. Прасад А. Уряд прогнозує зниження безробіття до 19% до кінця року. У 2022-му показник становив 21,1%. *Форбс Україна*. 2023. URL: <https://forbes.ua/news/uryad-prognozue-znizhennya-bezrobittya-do-19-do-kintsya-roku-14092023-15998> (дата звернення: 26.01.2024).
13. Якою буде середня зарплата в Україні у 2024–2026 роках: Кабмін зробив прогноз. *Дебет-Кредит: український фінансово-бухгалтерський портал*. URL: <https://news.dtki.ua/labor/compensation/87835-iaкоиu-bude-serednia-zarplata-v-ukrayini-u-2024-2026-rokax-kabmin-zrobiv-prognoz> (дата звернення: 26.01.2024).

References

1. Hataullina, E.I. (2023). Problematyka rozvytku finansovoho rynku Ukrainy [Problems of the development of the financial market of Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 50. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-21> [in Ukrainian].

2. Tataryn, N., & Polovko, D. (2023). Finansovyi rynek Ukrainy: analiz suchasnoho stanu, zahrozy, problemy i perspektyvy [Financial market of Ukraine: analysis of the current state, problems and prospects]. *Halyskyi ekonomichnyi visnyk*, 4 (83). Retrieved from https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/42637/2/GEJ_2023v83n4_Tataryn_N-Financial_market_of_Ukraine_78-88.pdf [in Ukrainian].
3. Shcherban, D.A., Onyshchenko, V.M., & Yarish, O.V. (2022). Rozvytok finansovoho rynku Ukrainy v umovakh yevrointehratsii [Development of the financial market of Ukraine in the conditions of European integration]. *Naukovi roboty studentiv (NNIDO FBS)*. Retrieved from <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/11986> [in Ukrainian].
4. *Ukrainskyi mizhnarodnyi finansovyi tsentr — Ukrainian International Financial Center*. Retrieved from <https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2021/01/uifc-concept-for-cmu-jan20.pdf> [in Ukrainian].
5. *Ekonomika Ukrainy [Ukraine economy]*. Minfin. Retrieved from <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/> [in Ukrainian].
6. *Derzhavni finansy [State finance]*. Minfin. Retrieved from <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/> [in Ukrainian].
7. *Nahliadova statystyka [Supervisory statistics]*. NBU. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1> [in Ukrainian].
8. *Dokhody ta vytraty bankiv Ukrainy [Incomes and expenses of Ukrainian banks]*. NBU. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1> [in Ukrainian].
9. Rozhkova, K. (2023). Chotyry kroky do novoho rynku nebankivskykh finposluh [Four steps to the new market of non-bank financial services]. *Ekonomichna pravda*. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/11/16/706676/> [in Ukrainian].
10. *Analitychni dani shchodo rozvytku fondovoho rynku [Analytical data on the development of the stock market]*. *Natsionalna komisiia z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku — National Securities and Stock Market Commission*. Retrieved from <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/> [in Ukrainian].
11. *Pratsia ta zarplata [Work and salary]*. Minfin. Retrieved from <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/wage-min/> [in Ukrainian].
12. Prasad, A. (2024). Uriad prohnozuie znyzhennia bezrobittia do 19% do kintsia roku. U 2022-mu pokaznyk stanoviv 21,1% [The government predicts a drop in unemployment to 19% by the end of the year. In 2022, the indicator was 21,1%]. *Forbs Ukraina — Forbes Ukraine*. Retrieved from <https://forbes.ua/news/uryad-prognozue-znizhennya-bezrobittya-do-19-do-kintsya-roku-14092023-15998> [in Ukrainian].
13. *Yakoiu bude serednia zarplata v Ukraini u 2024–2026 rokakh: Kabmin zrobyv prohnoz [What will average salary in Ukraine in 2024–2026: the Cabinet made a forecast]*. (2023). *Dtkk.ua*. Retrieved from <https://news.dtkk.ua/labor/compensation/87835-iakoiu-bude-serednia-zarplata-v-ukrayini-u-2024-2026-rokax-kabmin-zrobiv-prognoz> [in Ukrainian].